

NATURA 2000 - miks minu maa peal!?

Kindlasti on lehelugejatele nii mõnigi kord kõrvu jäänud sõnapaar "Natura 2000". Võõrkeeli õppinud inimesed seostavad selle põhjalikumalt süvenemata loodusega, kuid täpsemat sisu teavad vähesed.

Eestimaal on pikk looduskaitse traditsioon. Vahel tavatsetakse ütelda, et me oleme metsarahvas ning seetõttu teame ja peame loodusest palju juba õige ammu ajast. Ja et meil on juba küllalt looduskaitsealasid. Sageli saame aga asjade väärtusest aru alles siis, kui need on kadunud.

Kellele ja milleks seda vaja on?

Ka Euroopas on pikk looduskaitsetraditsioon, kuid intensiivse majandamise ning tiheda rahvastiku tõttu on Euroopa riikide loodus kannatanud nii, et "metsikut" loodust, mida kaitsta, enam palju alles ei ole. 15 Euroopa Liidu liikmesriiki hõlmavad valdava osa (ca 3 miljonit ruutkilomeetrit) Lääne-Euroopast. Sellel maa-alal leidub mitutuhat erinevat loodustüüpi, mis on koduks 150 imetajaliigile, 520 linnuliigile, 180 roomajate ja kahepaiksete liigile, 150 kalaliigile ja ligikaudu 10 000 taimeliigile. Täna on 1/2 imetajate ning 1/3 roomajate, kalade ja linnuliikidest ohustatud inimese tegevuse poolt. Taimeliike on ohustatud ligikaudu 3000 ning 27 neist on hävimas. Jõgede looduslikud sängid on kanaliteks kaevatud, 60 - 90% nõmmedest, steppidest ja soodest on ülesharitud. Põlisloodusel ei ole enam ruumi! Seepärast on teadlased, looduskaitsejad ja majanduspraktikud jõudnud kokkuleppele, mille alusel kaitsta Euroopa loodusväärtusi.

Euronõuded ja Eesti looduskaitse riiklik programm

Euroopa Liidu (EL) looduskaitse kesketeks õigusaktideks on Euroopa nõukogu direktiiv loodusliku linnustiku kaitsest ehk Linnudirektiiv (1979.a) ja Euroopa Nõukogu direktiiv loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest ehk Loodusdirektiiv (1992). Direktiivid on liikmesriikidele kohustuslikud, kuid liikmesriigid saavad ise otsustada, kuidas tagada nende täitmine. Direktiiv võetakse üle liikmesriigi seadusandlusesse. See tähendab, et nimetatud direktiivide täitmiseks vaadatakse kahe aasta jooksul üle kõik Eesti kaitsealad ning hinnatakse nende väärtust ka üleeuroopalisest seisukohast lähtudes. Looduskaitse direktiivide täitmiseks luuakse väärtuslikematest aladest luuakse spetsiaalne kaitsealade võrgustik NATURA 2000, mille moodustavad üleeuroopalise tähtsusega linnuliikide ja rändlindude kaitseks nimetatavad *linnuhoiualad* ning elupaigatüüpide, looma- ja taimeliikide kaitseks nimetatavad *loodushoiualad*.

Linnuhoiualad määratakse linnudirektiivi lisades loetletud linnuliikide ning rändlindude peatuspaikade kait-

seks. Eestis esineb ligikaudu 70 linnudirektiivis nimetatud liiki, koos rändlindudega on aga vaja hoiualad nimetada umbes 90 liigile. Hoiuala tuleb luua näiteks kõikide meie kotkaliikide, must-toonekure, rohunepi ja jäälinnu kaitseks.

Loodushoiualad nimetatakse loodusdirektiivi lisades loetletud elupaigatüüpide ning ohustatud loomaliikide ja taimeliikide kaitseks. Eestis on rohkem kui 60 elupaigatüüpi, mille kaitseks on vaja nimetada spetsiaalsed hoiualad. Suur osa Eesti loodustüüpe on kaitstud juba olemasolevatele kaitsealadele, kuid tõenäoliselt selgub ülevaatus käigus vajadus võtta täiendavaid alasid kaitse alla. Tuntumatest taimedest, mille jaoks on vaja luua täiendavaid kaitsealasid, on kaunis kuldking. Haaslava vallas teadaolevat kuldkinga kasvukohta ei ole, kuid siin kasvab ka teisi kápalisi, mis on kaitse all Eesti seaduste kohaselt. Neil aga ei ole üleeuroopalist tähtsust.

Imetajatest kuulub loodusdirektiivi lisadesse 11 liiki. Kõige rohkem probleeme on meie suurkiskjatega. Meil nii tavalised ja ka väga palju kahju tekitavateks liikideks on hunt ja kobras, kelle kaitseks eurodirektiivid näevad ette spetsiaalsete hoiualade moodustamist. Euroopa Liiduga peetud läbirääkimistel on saavutatud lubadus hundi ja kopra väljaarvamise kohta nimistutest.

Haaslava vallas on NATURA 2000 tähtsusega alasid!

Eestimaa loodus on säilinud palju mitmekesisemana ja liigirikamana kui paljudes Euroopa maades. Meie looduskaitse lähtub vajadusest hoida ja säilitada puhast ning puutumatut loodust ka järgnevatele põlvkondadele. Tartumaa loodusharulduste kaitseks on moodustatud kümnekond erineva suuruse ja kaitsereežiimiga kaitseala. Kaitsealade loomise eesmärgiks ongi *säilitada, kaitsta, väärtustada ja tutvustada oma maakonna kaunist maastikku*. Kaitsealad moodustavad ligikaudu 12,1% maakonna pindalast.

Haaslava vallas on väga vähe kaitsealasid loodusobjekte. Hetkel on kaitse all vaid Kiigeoru hiiesalu ja Kalevipoja künnivagu. Neil kummalgi ei ole üleeuroopalist tähtsust. Kaitse all on ka osa Haaslava valla territooriumile jäävast Ropka-Ihaste linnukaitsealast, mis peaks saama *Natura* linnuhoiualaks. 2001.a suvel leidsid teadlased väärtusliku olevat ka Age ürgoru ja selle liivakivipaljandid, mille tähtsustamiseks ja kaitseks tuleks luua loodushoiuala.

Kas kasuks maaomanikule?

NATURA 2000 alade nimetamine olemasolevate kaitsealade seast ja uute alade loomine ei tähenda, et need alad arvatakse reservaadiks. Enamusel väljavalitud aladel peab säilima senine maakasutus, sest liigid ja kooslused, mis alal kasvavad või pesitsevad, vajavad püsivaid tingimusi. See

tähendab, et niidud ja luhaalad ei tohi võssa kasvada ja hõredad metsad ei tohi padrikuks muutuda. Inimese tegevus peab jääma kooskõlla kaitse-eesmärkidega.

Kui Natura-alal soovitakse mingit tegevust arendada, siis on maaomanikul vajalik planeeritav tegevus kooskõlastada Tartumaa keskkonnateenistusega. Kuna Natura 2000 alade nimetamine ja loomine on riikliku tähtsusega ülesanne, siis on riik ette näinud toetuste maksmise võimaluse maaomanikele, kes hooldavad eurotähtsusega alasid.

2001.a said Haaslava vallas maahoidustoetust mõned Ropka-Ihaste linnukaitsealal asuvad maaüksused. 2002.a

maahoidustoetuse suurus Tartu maakonna jaoks ei ole veel selgunud. Summa suurusest ja jaotamise kriteeriumidest teatame täpsemalt järgmises vallaslehes.

Ilusaid kevadisi looduselamusi soovides

Maris Paju
Tartumaa keskkonnateenistuse
Looduskaitse peaspetsialist

Põllumajandusmuuseumi pöördumine

Eesti Põllumajandusmuuseum Ülenurmel on aastaid korraldanud näitusi ja üritusi eesti talurahva ja põllumajanduse ajaloo tutvustamiseks. Oleme püüdnud külastajatele lähedasemaks ja mõistetavamaks teha vanu rahvatraditsioone ja -kombeid.

Käesolevaks aastaks on planeeritud projekt "Löö kaasa! Käed külge!", mille eesmärgiks on aktiveerida muuseumikülastajat pakkudes talle võimalust endisageste tööriistadega ise töötada. Selliseks kohaks, kus vanu töövõtteid ja traditsioone tutvustada, on muuseumil plaanis sisustada ja kohandada endine mõisaaegne küün.

6. juulil toimub Ülenurmel traditsiooniline 6. linalaat, 19. – 20. septembrini on kavas korraldada kooli-

õpilastele linatalgud. Tahame jõuda oma töödega niikaugele, et saaksime üles panna hobuajami, mille juurde kuuluksid linavirr ja linamasin. Samuti tahame külastajatele tutvustada töötamist labalinamasinaga. Kõik soovijad saavad lina lõugutada, raatsida, ropsida, sugeda, kedrata ja kududa.

Et senised üritused on mõeldud eelkõige pereüritustena, tahame pakkuda midagi rohkemat ka meesperele. Tänapäeval on meeskäsitöö jäänud unarusse. Seepärast on meil plaanis linatööde kõrval tutvustada erinevaid puidutöid. Nii saavad külastajad ise liimeistritega palke koorida, lusikanuga nõusid õonestada, saagida ja hõveldada.

Eesti Põllumajandusmuuseum on oma 33 tegevusaasta jooksul kogunud, säilitanud ja eksponeerinud enam kui 60 tuhat eset, dokumenti, fotot ja trükist. Kõik arvele võetud museaalid on kultuuriväärtusega ja neid ei tohi kasutada tööriistadena.

Seepärast palume Teie kaasabi meie poolt kavandatud projekti "Löö kaasa! Käed külge!" teostamisel. Kui kellelgi on kodus veel alles vanu tööriistu (hõövlid, kahemehesaed, liimeistrid, noad jne.) ja olete nõus neid meile annetama, andke teada telefonidel 07/412 397(Silva Tedrema) või 07/412 596 (Ruth Metsallik). Iga pakkumine on teretulnud. Omalt poolt pakume annetajatele tasuta muuseumikülastust.

Tänades Silva Tedrema

Kes märtsikuus on sündinud...

1	Vladimir Koseson	1928	Roiu
2	Meeta Laar	1918	Metsanurga
3	Jenny Uibu	1934	Päkste
6	Kalju Saag Galina Koseson	1930 1939	Lange Roiu
8	Maria Kahar	1919	Metsanurga
13	Ilmar Luht Eevi Vaher	1926 1926	Igevere Tõõraste
14	Miralda Puusepp Virve Kaha	1904 1933	Haaslava Kurepalu
15	Zinaida Svetljakova Heldur Silm	1923 1936	Ignase Igevere
17	Julius Kärgendson Laine Vihm	1935 1942	Kriimani Tõõraste
18	Eva Sori Valter Rammul Eliida Dubolazova	1929 1934 1935	Metsanurga Roiu Päkste
19	Helmi Voiter	1921	Koke
20	Paul Hank Aliide Soggar	1924 1929	Mõra Uniküla

	Karl Pastel Mare Teras	1931 1942	Aardla Lange
21			
22	Hilja Ojalaid Malle Värno	1934 1938	Paluküla Lange
23	Leida Volke Ivan Dubolazov	1926 1934	Lange Päkste
24	Taimi Tara Eha Allik	1937 1941	Roiu Roiu
25	Marta Annamaa	1938	Koke
26	Juta-Marie Lemberg	1934	Ignase
27	Milvi Salve	1936	Kriimani
28	Aleksandr Jegorkin	1927	Roiu
29	Leida Raevald	1925	Tõõraste
30	Paul Kasemägi	1935	Roiu
31	Vladimir Vello Ülo Laumets Heino Orav Evi Tõruke	1929 1932 1941 1941	Metsanurga Igevere Ignase Roiu

Palju õnne!

Vallavanema veerud

Hea vallarahvas! Ajalooks on saanud Eesti rahva jaoks kõige edukamad taliolümpiamängud Salt Lake City's. Kindlasti hoidis kõigi meeli elevel eestlaste supersõit suusaradadel. Andres Veerpalu ja Jaak Mae nimed pole suus mitte ainult eestlastel vaid ka ameeriklastel, kes senini murdmaasuusatamisest suurt ei pidanud. Kohatu on arutelu, kui palju see Eesti Vabariigi jaoks on maksma läinud. On see ju osa eesti rahva kultuurist ja tervisest. Asjakohane on aga võrdlus nn "Eesti märgi" kujundajatele eraldatud rahaga. Kindlasti tasuks võrrelda ka endise välisministri elukaaslase poolt tehtud kõla poolest meie suusatajate vägitagedega. Siit jääbki arusaamatuks endiste võimuparteide hädakisa.

Peaaegu igas ajalehenumbri lauldakse võimulolijate kohta nutulaulu, kui palju "omasid" võimule aidatakse. Kuidas on küll see võimalik, et ära aetakse isamaaliitu ja mõõdukatesse kuuluvaid inimesi, tublisid töötajaid?

Kuidas nad küll sinna said, äkki peale 1999. a. valimisperioodi, või kuidas? Täna ausas demokraatlikus ühiskonnas on väga teretunud nähe, et ajaleht pöörab tähelepanu parteide rahastamisele ja kaebab ka erakonnad kaitsepolitseisse, uurimaks rahastamise päritolu.

Aga "ausas demokraatlikus ühiskonnas" kaebab ajaleht "Äripäev" kõigi parteide peale, välja arvatud Isamaaliit, Mõõdukad ja Respublica. Kas jälle on jõudnud kätte aeg, et ajaleht teab, kes on aus ja kes on varas, keda tasub uurida, keda mitte? Äkki võtaks nii koalitsioon kui ka opositsioon ette seaduse, mis nii palju kõneainet tekitab, ja parandaks selle seaduse ära nii, et see oleks arusaadav nii partei rahastajatele kui lihtlugejale.

Ajakirjanduses palju juttu olnud pensionide tõusust hakkab vaikus maad võtma, tuure tõstab politseinike pensionilejäämine. Seadusega määratud mõlemad rahasummad

peaks olema käesoleva aasta eelarves ja lahkunud peaminister andis üle "korras riigi". Pole ka kuulda olnud, et meil vahepeal suuri katastroofe oleks juhtunud või Eesti krooni devalveeritud. "Kuhu kõik need lilled jäid...?"

Sügisel toimuvad kohalike omavalitsuste valimised ja järgmisel kevadel Riigikogu valimised ajavad poliitikuide talveunest välja. Eks aeg näita, milliste lubadustega nüüd tullakse – eelmised ju maainimeste jaoks kõik täitmata. Lähiajal on selgumas, kas valimised tulevad erakondlikud või mitte. Tekitab see kindlasti ka teie arusaamades palju segadust. Loodame, et see seadus tehakse võimalikult arusaadav ning pole selle ümber palju seletada.

Ajaga kaasas käimise märgiks on koduvallas korterelamute internetiseerimine. Firma "Linking" on ennast näidanud naabervaldades korraliku partnerina, loodame, et ka Haaslava mail ta seda muljet ei muuda. Paigaldab seesama firma seadmed ka Sillaotsa Põhikoolile arvutivõrgu internetiseerimiseks. On ju meie kõigi ühine mure ja soov, et kohalikus koolis oleks paremad võimalused hariduse omandamiseks. Kindlasti aitab see kaasa meie elupaiga väärtusele, suurendab inimeste huvi kodukohta vastu.

Nagu varasemates ajalehenumbrites oleme põgusalt valla eelarveteemat puudutanud, nii tahaks teile, head vallakodanikud, meelde tuletada, et eelarvesse raha laekumise mõjutajaks on teie suhtumine koduvalda. See tähendab, et Teie tulumaks laekub kodukohta vaid siis, kui olete enda ja pereliikmete elukoha vallas registreerinud. Nii et passid kaasa ja vallamajja. Oleme avatud esmaspäevast reedeni 8–16 ilma lõunata.

Kena kevadet soovides

Koit Prants
Vallavanem

Elukoha registreerimine

Saabusid valda

Eda Trei	Ignase	Pikamäe tee 7-2	oli registreerimata
Mare Tikk	Roiu	Männi 4-7	Tartust
Elmar Silm	Lange	Langemäe 5-6	Tartu vallast

Lahkusid vallast

Triin Lillelaid	Kriimani	Taga talu	Tartusse
Tiina Arujõe	Roiu	Männi 2-3	Tallinna
Renita Vähi	Tõõraste	Keskküla	Tartusse
Renaldo-Romet Vähi	Tõõraste	Keskküla	Tartusse
Sandra Rebase	Kurepalu	Kure-Loku	Põlvasse

Neljapäeval 28. märtsil kell 19.00 korraldab
Eestimaa Rahvaliidu Tartumaa organisatsioon
Elva kultuurikeskuses "Sinilind"
KEVADPEO
Vestlusringis Riigikogu liige Mai Treial Rahvaliidust
Tantsuks ansambel Chick'n Band
TASUTA

Eelteade ametlike kohanimede määramise kohta

Kooskõlas *Kohanimeseadusega* ja *Kohanimede määramise korraga Haaslava vallas* on tehtud ettepanek määrata ametlikeks kohanimedeks

Haaslava külas

Aida – Tulundusühistu *Koduküla Masinaihistu* ehitiste ja maa katastriüksuse nimena;

Unikülas

Kullimäe – Erastatava vaba põllumaa aadressi- ja katastriüksuse nimena;

Kõigil, kellel on vastuväiteid toodud nimede ametlikeks kohanimedeks kinnitamise kohta, esitada need vallavalitsusele 30 päeva jooksul käesoleva eelteade avaldamisest.

Sünniaasta 2002

Triin Meho

09.02.2002

Roiu

Sander Haabu

23.02.2002

Roiu

Sander Kobjašev

03.03.2002

Roiu

Palju õnne!

Kultuurikalender

Priiuse Seltsimaja

05. aprill 21.00

21. aprill 12.00

23. aprill 18.30

Naljakuu tähistamine koos N-EUROga. Pilet 50 krooni
Pensionäride ühenduse "Kuldõng" kevadpidu seltsimajas
Jüriöö jooks Roiult Sillaotsa kooli staadionile.

Roiu Raamatukogu

01.-12. aprill

02. aprill

15. - 30. aprill

Näitus *Minu joonistus arvutis*. Kõik on oodatud võistlustöid hindama.
Rahvusvaheline lasteraamatupäev. Väljapanek *Kas oled neid raamatuid lugenud* väljas
kuu lõpuni.
Aino Perviku 70. juubeli tähistamise näitus.

Roiu Lasteaed "Kukupai"

30. aprill

Volbriöö nõidade pidu lasteaias mängumaal. Nõidade rongkäik ja volbrituli. Lasteaias on
joonistuste näitus "Tervitus päikesele".

KODUKANDILOOD LXI

lehekülgi Haaslava valla ajaloost

1917 - revolutsioonilise aasta sündmused Haaslaval

Tänavu täitub 85 aastat sellest, kui kukutati Venemaal tsaar ja hiljem ka Ajutine Valitsus ja tervelt 74 aastaks tulid võimule bolševikud. 1917.a Venemaa revolutsioonilised sündmused olid pöördelised kogu maailmale. Siit alguse saanud kommunismitont jõudis palju kurja teha ka Eestimaal. Meie rahvale oli aga 1917.a. tähtis ka selle poolest, et tasapisi hakkasid täide minema Eesti iseseisvuse taotlused.

Vaatame allpool selle murangulise aasta sündmusi Haaslaval.

5. veebruaril olid Tartus koos maakonna valdade asemikud ja arutlusel oli teravilja muretsemine linnale. Igale vallale kehtestati norm, mis

arvestati haritava põllumaa tiinude pealt. Ka müüdi vilja tublisti alla omahinna, seda "kaastundmusest hädaliste tartlaste vastu". Haaslava vald kohustus Tartusse Kübara veskisse viima 372 puuda rukist ja otra. Naabervaldade normid olid Maksal 303, Vana-Kuustel 289 ja Kastre-Võnnul 490 puuda teravilja. Meie valda esindasid sellel koosolekul vallavanem Jaan Zoobel ja Haaslava Põllumeeste Seltsi abiesimees Johan Pall, kes oli ühtlasi Põhja Liivimaa Põllutöö Keskseltsi asemike kogu liige.

23. veebruaril 1917.a algas Petrogradis veebruarirevolutsioon, mis kümnekonna päevaga tsaari troonilt minema ajas ja Vene tsaaririigile

lõpu tegi. 4 märtsi ajalehtedes avaldati tsaar Nikolai II troonist loobumise manifest ning teade Venemaa Ajutise Valitsuse moodustamisest. Tallinnas andis 6. märtsil Eestimaa kuberner P. V. Verjovkin asjaajamise üle Eestimaa kubermangukomissarile Jaan Poskale. Samaaegselt moodustati Tööliste ja Soldatite Nõukogu, mille eesotsas olid eesti soost kommunistid Viktor Kingissepp ja Jaan Anvelt, kes hakkasid kohe uusi võimuhaaramise plaane koostama.

Tartus algas revolutsioon 3. märtsil, kui Toomel peeti suur miiting. Järgmisel päeval vahistati poliitseiülem ja garnisoni komandant ning

asutati rahvamiilits. 11. märtsil valiti Tartu linnapeaks Jaan Tõnisson.

"Postimees" nr 80 12. aprillist 1917. a:

Kambja kihelkonnast.

Haaslava Karskusseltsi "Priius" ruumides oli Eesti rahvuslise püha puhul 3 aprillil rahvakoosolek, kust umbes 200 inimest osa võttis. Kõnelesid 2 sõjameest. Julius Lomp pealinnast, kes kõneles pikemalt Asutavast Kogust, valimisvormidest ja kodumaa korraldusest. August Reeben Soomest peatus aga Eesti autonoomia küsimuse juures. Asjalike läbirääkimiste juures otsustas koosolek ühel häälel Tartu Eesti Vabariiklaste Liitu astuda, nõudes Venemaale föderativilist ja demokratilist vabariiki ja Eestile täielikku autonoomiat.

Valiti ajutine juhatus, kellele ülesandeks tehti Tartu Eesti Vabariiklaste Liidu juhatusel alalises läbikäimises olla ja kõnekoosolekuid korraldada, et rahvas alati teaks, mis väljaspool sünnib. Iseäralist huvi tunti eestikeelse rahvakooli ja maa-küsimuse vastu. Rõõmustavaks nähtuseks oli, et Haaslava vabad kodanikud kainelt ja külmavereliselt suutsid põletavaid ja põnevaid sündmusi arutada".

Selle loo juurde jääb veel lisada, et Julius Lomp oli endine Haaslava valla Igevere kooli õpetaja ja hiljem Eesti Tööräha Kommuuni tuntud tegelane, kes Venemaale pages ja langes 1942.a Punaarmee poliitkomissarina Kaukaasia rindel.

7 mail valiti vallas tootluskomitee, esimees Jaan Mork ja maakonna valimise komisjoni saadikuid, kuhu maaomanike poolt valiti Juhan Põderon ja asemikuks Oskar Savik ja maatameeste poolt Jaan Väljaots ja asemikuks Igevere kooliõpetaja August Käppa.

1. juulil astus Tallinnas Toompeal kokku Eesti Maapäev. 2. – 3. juulil toimus Eesti Rahvakongress (kutsutud ka maa-asemikkude kongressiks), kus iga 1000 elaniku kohta oli kohal 1 rahvasaadik. 3. – 4. juulil peeti veel ka Eesti Rahvuskongressi. Rahvakongressil esindasid Haaslava valda 31. mail valitud valla saadikud – vallasekretär Jaan Peetri p. Väljaots maatameeste poolt ja Roio mõisa omanik Juhan Jaani p. Põderon, maaomanike poolt.

Haaslava valla protokolliraamat, protokoll nr 8 18. juunist 1917.a:

Haaslava Karskusseltsi "Priius" ruumides toimus rahvakoosolek. Haaslava vallas on veel valimata 5 liikmeline maakomitee, mis valla üldisel elanikkude koosolekul toimetada tuleb. Ajutise Valitsuse otsuse 21 aprill 1917.a. punktid 15 ja 16 said koosolekul ette loetud. Selle peale võeti valimine koosoleku otsuse järele avaliku hääletamisega ette, mille järel valiti maakomitee liikmeteks Villem Põderon, Peeter Reino, Karl Ratasepp, Peeter Soe ja Martin Undrits. Liikmete asemikeks valiti veel Juhan Ivane, Juhan Voites ja Jaan Montag. Komitee esimeheks ja valla asemikuks maakonna maakomiteesse valiti Villem Põderon."

24. juuniks kogus Tartu Eesti Tütarlaste Gümnaasiumi õpilane Helmi Lukk Haaslaval Eesti Rahva Muuseumi maja ehitamiseks 20 rubla ja 60 kopikat.

Juuli keskpaigas algas Haaslava mõisas tööliste streik, mis alles peale pikki läbirääkimisi ja mõisapoolseid järeleandmisi õnnestus summutada. Kuidas streik kulges, seda loeme sotsialistide-revolutsionääride Tallinna komitee häälekandjast "Töö Lipp" nr 43 17 juuli 1917. a.

Haaslavalt. 14 juulil andsid Haaslava mõisa töölised oma peremehele järgmised palganõudmised sisse.

Meeste palk olgu 250 asemel 300 rubla aastas, pääle selle seni saadud 50 puuda rukki ja 35 puuda otradele juurde kummalegi 5 puuda. Piima senise 200 toobi asemel 365 toopi aastas ja kütet senise 2 sülla puude ja 5 sülla hagude asemel, kas 2 sülda puid ja 8 sülda hagu või 3 sülda puid ja 5 sülda hagu.

Naistele nõutakse senise 1 rubla päevapalga asemel 1.30 ja talvel 1 rubla, rukkeid ja otra kumbagi 25 puuda 20 asemel, 365 toopi piima 200 asemel ja 1 sülla puude asemel 2 sülda.

Mõisa valitsus ei tahtnud palgakõrgendusest midagi teada. Peremees lubanud linnas soldatid tuua rahutusi maha suruma. Töölised jätsid töö seisma.

"Töö Lipp" nr 72 - 19 august 1917. a.

Haaslava mõisa tööliste ja peremehe vahel oli 14. augustil Tartus Täidesaatva Komitee juures vahekoht, kus peale läbirääkimisi mõisa töölitele uued palganormid määrati.

Mehed hakkavad nüüd aastas saama 300 rubla rahapalka, 55 puuda rukkeid, 40 puuda otre, 3 puuda herneid, 3 puuda nisu, 1 puuda petrooleumi ja 5 puuda soola.

Naiste palk on 1.30 rubla päevas, talvel 1 rubla päevas, 25 puuda rukkeid, 25 puuda otre, 1,5 puuda herneid, 1,5 puuda nisu, 20 naela petrooleumi, 2 puuda soola ja 400 toopi sooja piima, seda kõike aasta peale.

27. augustil toimusid Haaslaval valimised. Senise vallavolikogu asemele valiti vallanõukogu. Enne oli valitud valla valimiskomisjon, kuhu kuulusid esimees Juhan Otsa ja liikmed Daniel Luha, Voldemar Pihlapuu, Märt Laane, Jaan Voiter.

Haaslava valla protokolliraamatust, protokoll nr 12 - 28 august 1917.a.

Haaslava vallamajas valimise komisjoni koosolek, valimiste üle, mis 27 augustil s. a. toimetati, sai alljärgnev protokoll kirjutatud.

...valimiste ruum oli "Priiuse" saalis, ühes ümbrikude, valimise kasti ja nimekirjadega. Kell 10 ilmus esimene valija, Kure talu perenaine Ida Grünthal, selle järel hakati juba tihedamalt käima. Valimised läksid korralikult, välja arvatud vahejuhtum militsionäär Johannes Silmaga, kes ägedusega sõimama hakkas, et Mai Roots, kes valijate nimekirjast välja oli jäänud, kohe kiires korras üles võetaks, millise nõudmise aga valimiste komisjon täitmata jättis.

Valimine lõppes kell 6 õhtul uue aja järgi. Selle pääle pitseeriti kast kinni ja pandi vallamaja aresti kambrisse luku taha. Häälte lugemine algas täna, 28. augustil kell 11 hommikul. Lugemise juures leiti hääli kandidaatide nimekirjade 1 ja 2 poolt, nimelt nimekirja 1 (maaomanikud) poolt 66 sedelit ja nimekirja 2 (maatamehed) poolt 110 sedelit ja 4 erapooletut. Et Haaslava vallas 2000 elanikku on, peab volikogu liikmeid 17 olema. Seaduse järgi tuleb valituks lugeda nimekirjast 1 - 6 saadikut ja nimekirjast 2 - 11 saadikut. Seda-mööda on valla volikogu liikmeteks

valitud: nimekirjast nr 1 - Villem Põderon, Karl Ratasepp, Juhan Voites, Juhan Otsa, Jaan Kliim ja Jaan Saks. Nimekirjast nr 2 aga - August Taskin, Jaan Voiter, Kusta Udel, Oskar Kenk, Peeter Soe, Märt Laane, Jaan Udel, Johannes Silm, Martin Undrits, Juhan Meltsas ja Reinhold Schwalbe.

Selle pääle komisjon määras, et valimised lõpetatuks tunnistada.

Sellega ei olnud aga võimuvahetus veel lõppenud. Tuli valida uus vallavanem. Kui valimistel olid võidu saanud maatamehed, siis nüüd tegid peremehed tagasi. 8. septembril oli uue volikogu esimene koosolek. Läks päris kõvaks rebimiseks, aga lõpuks jäi peale maaomanike kandidaat, Kitse talu peremees Karl Ratasepp, kes Jaan Zoobeli asemel uueks vallavanemaks valiti. Tema abideks said aga maatamehed Märt Laane ja Juhan Silm. Neist esimene oli olnud peamine maatameeste kandidaat vallavanema ametikohale.

Uutele vallajuhtidele kehtestati kohe ka uued palganormid. Vallavanema palk oli varem 80 – 100 rubla, nüüd 200 – 220 rubla. Vallakirjutaja ehk uue nimega vallasekretär hakkas saama 2000 rubla aastas. Uudse asjana hakati vallavolikogu liikmetele maksma istungite pealt 3 rubla päevaraha.

Kogu 1917.a. jooksul oli paras segadus Sillaotsa kooli juhataja koha ja õpetaja elamise ümber. Kooliõpetaja Ferdinand Parson võeti 1914. a. oktoobris sõjaväkke. Senine koolijuhataja Johannes Õnapuu aga lahkus 1915.a kevadel ametist ning uueks juhatajaks valiti äsja Tartu Õpetajate Seminari lõpetanud Aksel Rütli. 1916. a. oktoobris võeti ka Aksel Rütli sõjaväkke, ta asus teenima Novgorodi kubermangus Igumenski jalaväepolgus. 31 augustil 1915. a. oli Sillaotsa kooli teiseks õpetajaks valitud August Käppa. Temale eluruumi andmisel tuli aga ette ootamatu takistus. Koolimajas oli kaks tuba õpetajatele ja nende perekondadele. Ühes elas Ferdinand Parsoni abikaasa Tilde ja teises Aksel Rütli ema Liisa. Kuna Tilde abikaasa ja Liisa poeg olid armeesse mobiliseeritud, siis kehtiva seaduse järgi oli lähedastel õigus nende seniseid eluruumi edasi kasutada. Selle tõttu ei

olnudki August Käppal koolimajas korterit ja ta pidi ümberkaudsetes taludes endale tuba üürima. Tüli läks nii kaugemale, et 1917.a. aprillis arutati Sillaotsa kooli korteriprobleemi kogu Jurjevi Tööliste ja Soldatite Nõukogus, aga muidugi edutult. Nii-sugune olukord oli vastuvõetamatu, õpetaja Käppa lahkus Sillaotsalt ja asus 1917.a. oktoobris tööle Igevere kooli, kus talle kohe korter anti. Samal ajal käis ka Eesti polkude formeerimine, eestlastest sõjamehi koondati kodumaale ja Aksel Rütli toodi septembris Venemaalt Tartu Tagavarapataljoni üle. See tegi asja veelgi segasemaks.

Haaslava valla protokolliraamatust:

Aksel Rütli kiri, 1 oktoober 1917. a.

Austatud Haaslava valla volikogule.

Kuulutuste järgi, mis Haaslava kooliõpetajate asjus ajalehes on avaldatud, võib otsustada, et Haaslava vald Sillaotsa koolile tahab alalist õpetajat minu asemele valida. Minu kohale ei ole valla volikogul õigust alalist õpetajat valida, vaid ainult asendusõpetajat, sest ma olen kroonuteenistuses II järgu maakaitseväelasena, mitte aga kui ajateenija, mis pärast mulle samasugused õigused on jäänud nagu teistele kooliõpetajatele-maakaitseväelastele.

Seda silmas pidades on vald kohustatud minu perekonnale korteri, kütte ja valgustuse ja minu tolleaegse palga andma, kuni sõja lõpuni.

See valas ainult õli tulle. Vald oli juba varem mitu korda proovinud Liisa Rütli koolimajast ära saada lubades talle elamise vallamajas. Viimane aga keeldus sellest, kuna ta oleks pidanud vallamajas elamise eest vallale iga kuu 5 rubla üüri maksma, koolimajas elamine aga oli tasuta. Nüüd tegi vallavalitsus mitmeid järelepärimisi ja leiti, et Liisa Rütli ikka peab korteri vabastama.

Haaslava valla protokolliraamatust:

Haaslava valla nõukogu koosoleku protokoll, 3. oktoober 1917. a.

...vallavanem luges volikogule ette endise Sillaotsa kooli juhataja Aksel Rütli kirja, millega viimane teatab, et tema praegugi kooli

juhataja õiguse enesele hoiab, sest et ta II järgu maakaitseväelasena tegevteenistusse on kutsutud. Asja selgituseks tähendati volikogule, et Sillaotsa kooli juures kaks tuba on kooliõpetajate tarvis. Üks nendest on sõjaväkke kutsutud Ferdinand Parsoni perekonna, teine ülal tähendatud Rütli perekonna käes. Volikogu leiab, et niisugusel korral koolid kinni tuleb panna, kui kooliõpetajale korterit ei saa koolimaja juurde anda. Vallal on tõendusid maakonna väeteenistuse komisjari ja endise koolide inspektori Sahharovi käest, et Aksel Rütli mitte II järgu maakaitseväelasena väeteenistusse kutsutud ei ole. Sellepärast nõuab vald, et Rütli perekond koolimajast välja peab minema ilma tasuta. Palga nõudmine aga ilma järelduseta jätta.

Samamoodi prooviti ka Ferdinand Parsoni abikaasat Tildet koos lastega koolimajast välja saada, temale ei makstud mehe palka õigeaegselt välja, ei antud küttepuid ja tehti muid takistusi. Kuid ka sellest ei tulnud midagi välja ja lõplik lahendus probleemile saabus alles 1918. a. kevadel, kui Aksel Rütli uuesti Sillaotsa kooli juhatajaks ja Ferdinand Parson õpetajaks kinnitati.

15 oktoobril toimus Haaslava vallas sunniviisiline kaera revireerimine sõjaväe hobuste tarbeks. Kõik talupidajad ja mõisad pidid iga dessatiini maa pealt, mis kaera all oli, andma 3 – 3,5 puuda kaeru. Puuda eest maksti 6 rubla 10 kopikat. See oli umbes 2 korda alla turuhinna ja vaevalt see talumeestele meeldis.

26 oktoobril kukutati Petrogradis Ajutine Valitsus ja võim läks bolševike kätte. Eestis püüdis Maanõukogu küll sellele vastu seista ja kuulutas 15. novembril ennast "Eestimaa ainsamaks kõrgemaks võimukandjaks", aeti aga kohe samal päeval vene madruste ja bolševike poolt laiali. Tartus võtsid punased võimu 25. oktoobril.

"Postimees" nr 258 11. november 1917. a.

Võnnu kihelkonna elu-olu on viimaste sündmuste tõttu palju muutunud. Üheks põnevamaks küsimuseks on mõisamaade adramaksu alla panemine. Teatavasti ei ole Maapäev seni veel maksude alust ja määra kindlaks teinud. Selle peale vaatama-

ta on mitmel pool mõisatele juba uus maks peale pandud. Mõned vallandõukogud aga ei taha kubermangu tootlusametilt poolt välja antud viljanorme õigeks tunnistada ja määravad oma piirkonna peale uued normid. Ka on küttepuude saamine õige raskeks läinud. On karta et elanike poolt omavolilisi metsaraiumisi tuleb. Maatamehed püüavad juba mõnel pool mõisatest omavoliliselt vilja võtta, makstes selle eest ainult 5 rubla puudast. Omakaitse korraldus on veel algusjärgel, selle pääle vaatamata et teda juba mõnelgi pool hädast tarvis oleks. Osa kihelkonna koolisid seisab. Valla omavalitsused on suuremalt jaolt maatameeste käes.

3. ja 4. detsembril toimus Tallinnas Jaan Anvelti ja Hans Pöögelmanni poolt juhitud Eestimaa Maatameeste konverents, kus 153 saadiku seas oli kohal ka Haaslava valla esindaja.

Haaslava valla protokolliraamatust, protokoll nr 18 -12 detsember 1917.a.

Täna sel päeval valitud valla maata meeste nõukogu - Eduard Luha, Jaan Luha, Juhan Steinberg, Robert Kõiv, Gottlieb Siimo, Mihkel Lääts, Oskar Paal ja Jaan Uiga - astus kokku selleks, et enese seast täide saatvat komiteed valida. Valitud saivad Oskar Paal esimees, August Luha ja Mihkel Lääts liikmed ja Carl Undrits sekretär.

"Uus Postimees" nr 10, 16. detsember 1917. a.

Haaslavalt. Tallinnast saadud dekreedid põhjal oli siin 10. detsembril valla maatameeste koosolek kokku kutsutud, et mõisate ülevõtmise nõukogu valida. Et aga mõnelt poolt kahtlust avaldati, kas enamlaste valitsust maksvaks võib tunnistada ja et vaja on ainult meie seadusliku omavalitsuse käskusid tähele panna, jäeti nõukogu valimine teiseks korraks.

Sellele järgnenud Haaslava Põllumeeste Seltsi koosolekul kõneles esmalt instruktor Emblik teaduse tähtsusest mitmetes põllumajandusharudes ja ajakirjanik Hansen praegusest poliitilisest olukorrast ja tuleviku väljavaadetest. Läbirääkimiste järel, mis hilja õhtuni kestsid, otsustati asutada Haaslavale Eesti Maa-rahva Liidu osakond, mille liikmeks pea kõik koosolijad astusid. Avaldati protesti kodanliste vabaduste kitsendamise pärast praeguste võimumeeste poolt ja lauldi ülendatud meelelul "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm".

Eelmine lugu näitab, et punased komiteed ja nõukogud ei omanud Haaslaval eriti suurt võimu ja poolehoidu. Võibolla just sellepärast oli siin võim ja asjaajamine kuni 1918. a. 7. veebruarini vallavanem Karl Ratasepa käes.

Taivo Kirm

Millest jutustavad kohanimed

(Kasutatud Ilmar Voltri vahendatud Lemming Rootsmäe ja Ilse Rootsmäe käsikirjalist uurimismaterjali Kirjandusmuuseumist. Algas 2000. aasta veebruarikuu numbris)

Vene talu – Uniküla vanatalu nr 18, mis veel 1858.a. revisjoni ajal oli ametlikult ühendatud Suusa (Vanatare) taluga, tegelikult võis olla olemas ammu enne seda. Nimi on arvatavasti tulnud sellest, et talupidaja oli venelane. (1638.a on Unikülas olnud vene rahvusest peremees Ivashke, 1688 – Iwan; 1758 pidas endist Salla Johani talu venelase Iwani lesk). 1881.a. ostis talu päriseks Jaan Klausen. [1926.a. ostis talu Oskar Märtn., kelle järeltulijaile osa talumaast tagastati. Talu maal asub hoonete omaniku Vaike Reidi Lemmiksaare talu].

Veski talu – Haaslava küla asundustalu nr 45. Talu moodustati endise mõisa veskihoone juurde. [Talu kuulus 1940.a. Oskar Lillole, kelle järeltulijaile osa maast tagastati. Nüüd on kinnistu omanikuks Ruta Barkala]

Veskijärv – vt Haaslava järv

Viibremägi – Haaslava küla Võnnu kihelkonna osas asuv kõrgendik, millel asuvad Kruusamäe ja Kruusaaugu talud. Nimi oli kasutusel juba 1627 (Holm Wiebermeggi), siis asus seal kõrts.

Viidiksaare mets (~mõts) – Haaslava küla idaosas Emajõe kaldal asuv väike mets Viidiksaare talust kirdes.

Viidiksaare talu – Haaslava küla asundustalu A-21, mille lähedal elanud keegi Viidiku-nimeline mees. Talu oli mõtteliselt poolitatud. [1940.a. omanikud olid Jaan Viru ja Peeter Viru võrdsetes osades.

Osa talu maast sai tagasi Kalju Viru. Osal maast asub Kaimar Kotka talu. Viidiksaare nime on kandnud ka kogu Haaslava küla osa, mis asub Võnnu kihelkonnas, Mõra oja parempoolsel kaldal].

Voore talu – Uniküla asundustalu nr 80, asub Vooremäe jalami lähedal. [Omanik oli 1940.a. Tilde Parisalu, kelle järeltulija Alfred Parisalu müüs hooned 1978.a. Praegu on talu omanik Tiiu Kama].

Vooremäe mets – endine riigimetsa vahtkond Vooremäel ja selle ümbruses. Mõisa ajal hõlmas mets 218,65 tiinu (655,95 Riia vakamaad).

Vooremäe metsavahitalu – Endine metsavahitalu Unikülas (olnud ka Kärevere, nüüdses Aadami külas). Metsavaht elanud seal vähemalt 19. sajandi lõpust kuni Nõukogude ajani. (Jüri Lestal 1884 Uniküla).

Vooremägi – Uniküla lääneosas metsaga kaetud kõrgendik (2 x 1,6 km), tipp ulatub 60 m üle Mõraoja ja 123 m üle merepinna. Kõrgendiku põhjapoolset kuplit nimetatakse Tornimäeks, lõunapoolset Kõrgemäeks. Mäel asunud tornist paistis Peipsi järv, pikk-silmaga olid näha ka Pihkva ja Oudova linnad. Siia olevat soodsa tuulega kuulda Võnnu kirikukellade helin, vahel kostvat ka Tartu kirikukellad. Vanarahvas ennustanud mäe järgi ilma: kui metsa kohal on sinakas udu, siis tuleb vihma. Kui vihm tuleb Vooremäe poolt, siis mägi ajab pilve pooleks ja vihmapiilve laiali (Alfred Zoobel 1902 Tartu).

Mõnedel andmetel olevat mäel Rootsi sõja ajal kaevatud kaitsekraave (ERA II 36, 318).

Ennemuiste asunud Vooremäel linn ja kirik, mis aga maa alla vajunud. Jaaniööl olevat mäes kirikutorn näha .

Ühe jutu järgi vajunud linn maa alla linnarahva pattude pärast: linna elanikud teinud öösiti röövkäike ja läinud üha jultunumaks, mispärast Jumal lasknud linna kogu kurjusega maa alla vajuda.

Teise jutu järgi nõidunud Soome sepa poeg linna maa sisse, kuna linna kuningatütar tema kosjad tagasi lükanud. Kuningatütar olnud väga ilus ega tahtnud nõiale naiseks minna.

Kolmas jutt aga pajatab, et vanasti olnud üks linn Vooremäel ja teine Möldriaplus. Viimase kuninga poeg läinud Vooremäe kuningatütrele kosja, mille too aga tagasi lükanud. Seepeale kuninga poeg vihastanud ning lasknud nõial Vooremäe linna kõige rahvaga maa alla nõiduda (Wärdi Parisalu 1884 Uniküla). Voore linna värav asuvat Raudlätte juures, vanarahvas teadnud ka teisi väravakohti, mis olla nüüd ununenud. Alfred Zoobel 1902 Tartu). Linn pidavat aga mäe sees ikka alles olema. Kui õhtuti Voore linna väravaid räginal kinni pandud ja seejuures pasunaid puhutud, olnud see Kitsekülla kuulda (Alfred Zoobel 1902 Tartu). Selleks, et linn maa peale kerkiks, on mitu võimalust (vt *Raudlätte*), kuid sel juhul vajuks Tartu linn maa alla.

Kõneldakse mitmest inimesest, kel on õnnestunud Voore linnas käia. Kord sõitnud keegi mees Vooremäest mööda, et viia Tartu linna siga müüa, ja jäänud teel vankrile magama. Unes näinud, et on Voore linnas, kus sea kuldrahade eest maha müünud. Ärgates leidnud mees end *Rebasemäelt* rebaseurgude juurest , siga olnud kadunud ja kuld alles.

Teinekord sattunud vaene kaupmees Vooremäele ja näinud siin rikast kaubaaita kõiksugu kaubaga. Tal lubatud sealt kõike kaasa võtta niipalju kui tahab, kuid keelatud sellest kellelegi kõnelda. Kaupmees läinud Tartusse, kus teinud kauba rahaks. Ta käinud hiljem veel korduvalt Vooremäel kuni saanud rikkaks ja suureliseks. Kord aga rääkinud ta kõigest oma sõpradele, mindud siis koos Vooremäele, kuid kaubaaita sealt enam ei leitud (Anna Manglus 1903 Paluküla).

[Vooremägi on kaugelt paremini vaadeldav kui lähedalt. Silmapiiril esileküündivana paistab tema siluett Tartusse, kust mägi tundub kõrge ja korrapärase künkana. Vooremäe nimest on Tartu teadlaste poolt tuletatud eestikeelne pinnavormi nimetus – voor]

Võsu talu – Haaslava küla asundustalu nr A-27. [1932. omandas talu kinklepingu alusel Erna-Elfriede Laiv, kes abiellus 1937.a. Eduard Kõõraga. Omandireformi käigus talu kellelegi ei tagastatud. Praegu on taluhoonete omanik Heidi Klaus].

Väratikivi – Endine ohvrikivi Vooremäel *Raudlätteil*, mis varanduseotsijate kaevamise tulemusel allikale vajunud ja selle veesooned kinni surunud. Siin asuvatki Voore linna väravad.

Ööbiku talu – Endine Lingi talu popsikoht Aardla külas. Rajatud 1890.a paiku. Majaks saanud endine Ersu talu ait ja esimene elanik olnud seal Mihkel Ers. Lähedalasuvast soost leitud 2,5 m sügavusel 8-harulised põdrasarved. Samast lähedalt Reola jõest umbes 500 m Aardla järvest leidis Eduard Ärs 1938.a. 2 teraga käepidemega mõõga, mis pärines arvatavasti 18. või 19. sajandist. (Eduard Ärs 1898 Aardla).

(Lõpp)

Mälestame lahkunuid

Aleksander Märso
03.01.1931 – 06.03.2002
Lange